

Volume II (2016)

H. JIN KIM, *The Huns, Rome and the Birth of Europe*. Cambridge 2013.
Cambridge University Press, 338 sayfa (3 harita ile birlikte).
ISBN: 9781107009066

Tunç TÜREL

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımı, eleştiri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımı, eleştiri ve çeviriler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni T. Türel, *The Huns, Rome and the Birth of Europe*. Yazar: H. Jin-Kim. *Libri* II (2016) 339-343.
DOI: 10.20480/lbr.2016018

Geliş Tarihi: 23.04.2016 | Kabul Tarihi: 31.05.2016 | Online Yayın Tarihi: 06.06.2016

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2016018>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

**H. JIN KIM, *The Huns, Rome and the Birth of Europe*. Cambridge 2013.
Cambridge University Press, 338 sayfa (3 harita ile birlikte).
ISBN: 9781107009066**

Tunç TÜREL*

Hunlar, MS IV. ve V. yüzyıllarda önce Doğu ardından da Batı Roma İmparatorluğu'nun üzerine düzenledikleri akınlarla Geç Antikçağ'a damgasını vurmuş ve Batı Roma'nın dağılma sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Batı Roma'ya Hunlar tarafından son verilmemiştir, ancak Batı'da aktif oldukları MS 370-454 tarihleri arasında, kendilerini Cermen kavimlerine alternatif bir süper güç olarak sunarak *barbaricumun* doğasını baştan sona değiştirmişler ve bu açıdan Batı Roma'nın gelişmesinde dolaylı da olsa büyük bir paya sahibi olmuşlardır. Hunların esrarengiz kökenleri ve Roma ile pek de dostane olmayan ilişkileri üzerine bilgi veren -Ammianus Marcellinus gibi- dönemin tarihçilerinin birçoğunun eserlerinde ve kroniklerinde Hunlar son derece barbar ve saldırgan bir millet olarak ele alınmış olsa da, diğer bir çağdaş Romalı yazar Priscus tarafından Attila ve Hunlara olabildiğince objektif yaklaşmıştır. Benzer bir durum günümüz tarihçileri için de geçerlidir. Hunlar, E. A. Thompson'ın sayfalarında kendilerine Ammianus'un anlattığından pek de farklı bir yer bulamazken, son yıllarda Peter Golden ve La Vaissière gibi tarihçilerin Orta Asya üzerine yaptıkları çalışmalarla bu coğrafyanın halklarının ve Hunların aslında hiç de Ammianus ve Thompson'ın ele aldığı kadar ilkel olmadıkları ortaya konmuştur. Hyun Jin Kim'in eseri de Hunları bu ikinci, hiç de ilkel olmayan, kendine has gelişmiş bir medeniyet seviyesine sahip olan gruba dâhil eden bir bakış açısıyla kaleme alınmıştır.

Cambridge Üniversitesi bünyesinde basılan kitap toplamda 338 sayfa olsa da, bunun sadece 158 sayfası kitabın ana konusuna ayrılmış olup, geri kalan 180 sayfa notlar ve bibliyografyaya aittir. Kitabın teşekkür kısmında yazarın Peter Golden ve La Vaissière'ye yer vermesi aslında bu yazarların eserlerini ve bakış açılarını bilen okuyucular için kitabın gidişatını önceden ortaya koyan bir gösterge niteliğindedir. Bu mesajı alamayan okuyucularsa bu bölümden hemen sonra gelen *Introduction* (Giriş [1-8]) bölümünde araştırmacının eserini nasıl bir bakış açısıyla kaleme aldığına "Roma ve Çin İmparatorlukları'nı dize getiren Hunlar..." (sf. 5) cümlesiyle açıkça şahit olacaklardır. Bu bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk alt başlık *Steppe Empires and their Significance in the History of Wider Eurasia and Late Imperial Rome* (Bozkır İmparatorlukları ve Geniş Avrasya ile Geç Roma İmparatorluğu Tarihindeki Önemleri [1-5]) olarak adlandırılmıştır. Bu alt başlık ile Avrupa'da MS IV. ve V. yüzyıllarda bozkır imparatorluklarının Roma'ya ve Avrupa'ya vurduğu damga ele alınmaktadır. Yazar tarafından, bir yandan bölünmelerin ve parçalanmaların yaşandığı, öte yandan Avrasya tarihinin Avrupa'nınkiyle birleştiği bu yıllar kapsamında bir tarihçinin Geç Antikçağ'da herhangi bir alanda uzmanlaşmasının ancak bir hayal olabileceğine değinil-

* Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi. Ankara. tunc.turel@hacettepe.edu.tr

mektedir. MS 311 - 1405 yılları arasında o ya da bu şekilde *Gallia*'dan Sibiryaya kadar uzanan coğrafyanın Moğollar ya da Türkler tarafından hâkimiyet altına alındığına da dikkat çekilmektedir. İkinci alt başlık ise *The Huns, A New World Order and the Birth of 'Europe'* (Hunlar, Yeni bir Dünya Düzeni ve Avrupa'nın Doğuşu [5-8]) olarak isimlendirilmiştir. Yazar burada, Ortaçağ'daki Avrupa feodalizminin İç Asya kaynaklı olduğunu ve Batı Roma'nın ardından kurulan Cermen krallıklarının da Hunların eseri olduklarını iddia ederek, neden kitabın isminde "Birth of Europe" ifadesinin yer aldığını anlamamızı sağlamaktadır: Kim'e göre Ortaçağ ve Avrupa, Hunlar sayesinde doğmuştur.

Bu iddialı girişi takip eden ikinci bölüm *Rome's Inner Asian Enemies before the Huns* (Roma'nın Hunlardan Önceki İç Asyalı Düşmanları [9-16]) başlığına sahiptir. İki alt başlığa ayrılan bu bölümün *The Parthian Empire* (Part İmparatorluğu [9-14]) başlıklı ilk alt başlığı Roma'nın geleneksel düşmanı olan Part hanedanı bünyesindeki Persleri ele alarak Crassus'un MÖ 53'te Carrhae'da Partlar karşısında aldığı ağır yenilgiden, Part İmparatorluğu'nun politik organizasyonuna dair geniş bir perspektifte bilgi sunmaktadır. İkinci alt başlık *The Partho-Sasanian Confederacy* (Part-Sasani Konfederasyonu [14-16]) ise Perslerin MS 224'te - Roma'nın aynı yüzyılın sonlarında Diocletianus yönetiminde yaşayacağı büyük reformlara benzer şekilde - sadece hanedanını değil aynı zamanda imparatorluğun pek çok alanında yeniliğe giden Sasani İmparatorluğu'nu, onun aslında bir Part-Sasani ortaklığından doğduğunun altını çizerek anlatmaktadır.

Üçüncü bölüm *The Huns in Central Asia* (Orta Asya'da Hunlar [17-42]) aynı şekilde iki alt başlığa ayrılmıştır. *Inner Asian Empires Before the Fourth Century AD* (MS IV. Yüzyıldan Önce İç Asya İmparatorlukları [17-35]) ilk alt başlıktır. Burada, konuya kısa bir giriş yapılmakta ardından da Hunların kökenleriyle ilgili tartışmalarda sık sık karşımıza çıkan Hiung-nu'ların Çin karşısında verdikleri mücadelelere ve de İskitler ile Sarmatlar'ın Avrupa'da bıraktıkları izlere değinilmektedir. Hunlar ve Hiung-nu'lar arasındaki bağlantının da ele alındığı bu alt başlıkta linguistik, arkeolojik ve Hunların devlet yapısındaki izlerin tahlillerinden oluşan verilerle Hunların, tıpkı Hunlar gibi bir konfederasyon olan Hiung-nu'larla bağlantılı oldukları okuyucuya sunulmaktadır. Yazar, Hiung-nu'ların kesinlikle bir devlet ya da erken bir devlet yapısına sahip olduklarını, Attila'nın imparatorluğunun da böyle bir devlet geleneğine sahip olmadan *Gallia*'dan Volga'ya kadar uzanan imparatorluğu bir kuşak dahi ayakta tutamayacak olduğunun altını çizmektedir. Aynı alt başlık altında Kuşanlılar, Kanglılar ve Usun Krallığı ile ilgili bilgiler verilmektedir, diğer bir yandan yazarın Avrasya tarihi ile Avrupa tarihinin ne kadar bağlantılı olduğunu kanıtlama girişimine de bu alt başlık kapsamında şahit olmaktayız. İkinci alt başlık *Contemporary Inner Asian Empires (Fourth, Fifth and Sixth centuries AD)* (Çağdaş İç Asya İmparatorlukları (MS IV. V. ve VI. Yüzyıllar) [35-42]) olarak isimlendirilmektedir. Burada, hepsi de Beyaz Hunlar olarak adlandırılan, ancak bazı tarihçilerin bugün hala Avrupa Hunları ile ortaklıklarının isimlerinden öteye gitmediğini vurguladığı, Kionitler, Kidaritler ve Heftalitler ile bu grupların Hindistan ve Sasaniler ile olan münaakaşaları incelenmektedir. Yazar bu halklardan sonra daha Doğu'ya giderek Cücenleri mercek altına almaktadır, buna ek olarak Attila'nın kurduğu egemenlik sahası gibi Manş Denizi'nden Çin'e kadar uzanan ortak bir tarihi aktarışa da tanıklık etmekteyiz. Bu bölümde son olarak bozkır halkların bilinenin aksine tamamen göçebe olmadıkları ve yerleşik tarımla da uğraştıkları okuyucuya aktarılmaktadır.

Dördüncü bölüm *The Huns in Europe*'da (Avrupa Hunları [43-88]) önceki bölümlerde olduğu gibi iki alt başlığa sahiptir. Hunların Doğu ve Batı Roma İmparatorlukları ile ilişkilerine değinilen bu bölümün ilk alt başlığı *The Hunnic Empire, the Germanic Tribes and Rome* (Hun İmparator-

luğu, Cermen Kavimleri ve Roma [43-69]) olarak isimlendirilmektedir. Yazar burada, Hunların sadece Roma ile olan ilişkilerini değil, konfederasyonlarının büyük bir kısmını oluşturan Cermen halklarıyla olan ilişkilerini de incelemektedir. Buna ek olarak, Attila'nın ismine –ila eki almış olmasıyla adının bir Cermen ismine dönüşmüş olması, Hunların Cermen halklara, Roma yerine koruması altına girebilecekleri yeni bir süper güç alternatifi sunmaları ve Hunların sahip oldukları politik organizasyonları Göktürklerden, Selçuk Türkleri ve Moğollara kadar uzanan benzetmelerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Yazar bu alt başlıkta Bona'nın *Das Hunnenreich* isimli erken çalışmasına atıfta bulunarak, Hunların bir devlet sistemine sahip olmadan Gotları ve Alanları hâkimiyetleri altına alamayacaklarını belirtmektedir. Ayrıca, Roma'nın barbar problemini çözemesinin tek sebebinin Hunlar olduğunu ve Hunların *barbaricum*da kurulan ilk imparatorluğa sahip olduklarını böylece Roma'nın geleneksel düşmanı ve komşusu Perslerden sonra bu sefer de kuzey sınırında büyük bir düşman güçle komşu hale geldiğinin altını çizmektedir.

İkinci alt başlık *The Impact of the Hunnic Empire and Roman Military Collapse* (Hun İmparatorluğu'nun Etkisi ve Roma'nın Askeri Çöküşü [69-88]) ise oldukça iddialı bir alt başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. MS 451 yılında vuku bulan ve Attila'nın Batı Roma *magister militum* Flavius Aetius önderliğindeki koalisyon karşısında Gallia'dan geri çekilişiyle sonuçlanan *Campus Mauriacus* Savaşı yazar tarafından bir Hun zaferi olarak nakledilmekte ve Attila'nın geri çekilişi operasyon mevsiminin bitmesi ile açıklanmaktadır. Dahası, Frank kralı Childeric, Attila'nın bu savaşın ardından Franklara hükmetmek üzere geride bıraktığı bir Hun valisi olarak betimlenmektedir. Bu iddialı ifadelerden sonra yazar bu savaş için birincil kaynağımız olan Iordanes'in savaş anlatısının Herodotos'un Marathon Savaşı'nın sadece aktörleri değiştirilmiş bir yorumu olduğunu vurgulayarak belki de Iordanes'in Roma-Vizigot zaferiyle biten anlatısının inanılabilirliğini yıkmaya ve Hun zaferi iddiasını geçerli kılmaya çalıştığını görmekteyiz. Hâlbuki yazar, Geç Antikçağ'da da Romalı yazarların klasik tarih yazarlarını taklit etmeye devam ettiklerini ve anlatılarının bazı bölümlerinin bu klasiklerin kopyası olmasının aktardıkları olayların gerçekliğini zedelediğinden şüphesiz haberdardır. Yazar Attila'nın 452 İtalya Seferi'nin de tıpkı önceki yıl gibi başarıyla sonuçlandığını aktarmaktadır: 451'de olduğu gibi İtalya'nın kuzey bölgelerini yağmalayan Attila ve Hunların operasyon sezonunun sona ermesiyle yağmaladıkları ganimetlerle birdenbire geri dönmeye karar vermiş olduklarını belirtmektedir.

Beşinci bölüm *The End of the Hunnic Empire in the West* (Hun İmparatorluğu'nun Çöküşü [89-136]) ise belki de yazarın en çok tartışmaya yol açabilecek iddiaları sunduğu bölüm olarak nitelendirilebilir. Burada öncelikle Hun İmparatorluğu'nun kısa ömrünün bir imparatorluk olmasına engel teşkil etmediği Napoléon'un ve Hitler'in kısa süreli imparatorlukları örneğiyle açıklanmaktadır. İlk alt başlık *Civil War and the Rise of Ardaric* (İç Savaş ve Ardaric'in Yükselişi [89-96]) Attila'nın MS 453 yılındaki ölümü ardından Hun himayesi altında yaşayan Cermen halkların ayaklanmasının bu halkların özgürlüklerini elde etmek için değil, Attila'nın mirası olarak geride bıraktığı topraklara egemen olmak amacıyla çıkarıldığı iddiasını ortaya koymaktadır. Dahası, bu savaşlarda başrolü oynayan Gepid kralı Ardaric'in bir Hun kralı olduğunu ve bu yüzden Cermenlerin Hunlara karşı ayaklanmalarından daha ziyade Hunların bir iç savaş yaşadığını iddia etmektedir. İkinci alt başlık *Odoacer the King of the Turcilingler, Rogians, Scirians and the Heruls* (Torkilinglerin, Rogilerin, Skirlerin ve Herulların Kralı Odoacer [96-105]) temelde önceki alt başlıkla aynı iddiayı paylaşmaktadır: 470'lerde artık tamamen *foederati* birliklerinden oluşan Batı Roma ordusunun başındaki isim Odoacer da bir Hun'dur. Onun Ardaric'den ya da sonraki kısımda karşımıza çıkacak olan Valamer'den farkı, Hun tahtı için kumar oynamak yerine şansını

İtalya'da denemek istemiş olmasıdır. Üçüncü alt başlık *Valamer the King of the Huns and Founding King of the Ostrogoths* (Hunların ve Ostrogotların İlk Kralı Valamer [105-126]) alt başlığın isminden de açıkça belirtildiği üzere Valamer'i de bir Hun olarak lanse etmektedir ve bu Hun kralı aynı zamanda Ostrogotların da kurucu kralı olarak adını tarihe geçirmiştir. Dördüncü alt başlık *Orestes the Royal Secretary* (Krallık Katibi Orestes [127-131]) kapsamında önceki alt başlıkların okuyucuyu alıştırap beklentiye soktuğu üzere bir zamanlar Attila'nın sekreterliğini yapmış olan Orestes'in de bir Hun prensi olduğu ve Batı Roma'nın politik varlığına Hun kökenli prens ve krallar tarafından son verildiği iddia edilerek Hunların Batı Roma'nın çöküş sebebi oldukları belirtilmektedir. Bu bölümün son alt başlığı *New Invasions from the East* (Doğu'dan Gelen Yeni İşgalciler [131-136]) ise Hunların ardından Attila'nın oğullarına odaklanmakta ve Hun İmparatorluğu'nun sonu ile Ortaçağ'da var olmuş Çağatay Hanlığı'nın çöküşü arasında paralellikler kurmaktadır.

Kitabın son ve altıncı bölümü *The Later Huns and the Birth of Europe* (Geç Hunlar ve Avrupa'nın Doğuşu [137-155]) başlığını taşımaktadır. Burada Hunların ne Attila'nın ölümüyle (MS 453) ne de Nedao Savaşı'nda aldıkları mağlubiyetle (MS 454) yok olmadıkları okuyucuya belirtilmektedir. Bölümdeki ilk alt başlık *The Later Hunnic Empire of the Bulgars, Oghurs and Avars* (Bulgarların, Ogurların ve Avarların Geç Hun İmparatorlukları [137-143]) dâhilinde Bulgarların, Ogurların ve Avarların Hunların devamı oldukları ve Hun İmparatorluğu'nun bu halklar sayesinde yaşamaya devam ettiği öne sürülmektedir. Son alt başlık, *The Birth of a New Europe* (Yeni Bir Avrupa'nın Doğuşu [143-155]) kapsamında Attila'nın ölümü ardından devam etmekte olan Hun İmparatorluğu'nun Avrupa'yı köklü bir değişime sevk ettiği ve Geç Antikçağ'a son verip Erken Ortaçağ'ın kapılarını araladığı okuyucuya aktarılmaktadır. Yazar nezdinde Hunların söz konusu bu yeni Avrupa'ya bıraktıkları miras feodalizmden, saray geleneklerine ve avcılık sporuna kadar uzun bir içeriğe sahiptir. Kitabın *Conclusion* (Sonuç [156-158]) kısmında ise Roma ve Hun imparatorluklarının kozmopolit yapısına vurgu yapılmakta, buna ek olarak etnik köken ve ırkın bu iki imparatorluğun yönetiminde hiçbir rol oynamadığı ileri sürülerek günümüz Avrasya'sının da bundan ders alması gerektiği dile getirilerek eser sonlandırılmaktadır.

Son sayfası çevrildiğinde okuyucunun aklını pek çok iddialı ve tartışmalı fikre sevk eden kitap-taki üslup zaman zaman okuyuculara itici gelebilmektedir. Kitabın bazı bölümlerinde okuyuculara bir Hun destanını okudukları hissi yaratılmaktadır, buna ek olarak yazarın arada su üstüne çıkan kaba üslubu bu partizanlığa daha olumsuz bir etki katmaktadır. Eserde geçen "*Sadece kör olan bunu göremez*" ve "*Harita okuyabilen herkes*" gibi deyişler okuyucuyu akademik bir eserden daha çok bir internet forumunda resmi olmayan bir tartışma metnini okuyormuş hissi yaratabilmekte ve bu da okuyucuyu rahatsız edebilmektedir. Kitapta yer alan ve özellikle dönemi çok iyi bilen kişiler için dahi hemen unutulabilecek nitelikte ve de ardı ardına gelen çok sayıda farklı yabancı ismin kullanımı konuyu takip etmeyi bazen zorlaştırabilmektedir. Şayet kişi dönemin Romalı karakterlerini iyi biliyor olsa bile, Çin ve Orta Asyalı karakter isimlerinin farklılığı okuyucunun kafasını karıştırılabilmektedir. Kitabın çeşitli kısımlarında Peter Heather'ın sık sık eleştirilmesi de kitabın bazen P. Heather'a bir eleştiri amacıyla yazılmış olduğu düşüncesini oluşturabilmektedir.

Eğer farklı üslubu ve açık bir Hun taraftarlığını görmezden gelirse, eserde pek çok tartışmaya konu olabilecek fikirler barınmaktadır. MS 451'deki sefer sonrası Attila'nın Frankların kralını bir Hun valisi olarak geride bırakıp çekilmesi; Iordanes'in *Campus Mauriacus* Savaşı hakkında yazdıklarını bir Hun zaferi olarak yorumlaması; Hunların bir Cermen ayaklanması sonucu değil de bir iç

savaş sonrası dağılımları ve Hunların feodalizmin ön bir yaratıcısı oldukları gibi iddialar bunlardan bazılarıdır. Eksileri ve artılarıyla, Hyun Jin Kim'in eseri son yıllarda Hunlar hakkında yazılmış en güncel bilgileri içeren ve okuyucuyu tartışmaya iten tezlerle dolu başarılı bir çalışma olarak görülmektedir. Belki Otto Maenchen-Helfen'in *magnum opusu* "The World of the Huns" eseri gibi yazıldıktan uzun yıllar sonra klasik olarak anılacak bir eser olmayacaktır, ancak kendinden emin ve iddialı duruşuyla tarihçilerin Hunlara bakışlarını bir kez daha sorgulatacak bir özelliğe sahiptir.